

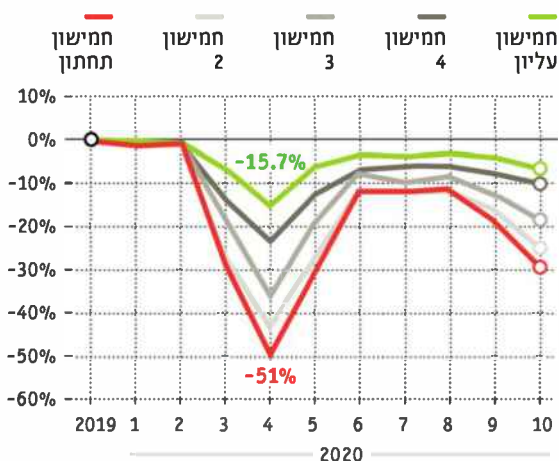
15.32x19.5	1/3	עמוד 1	הארץ - the marker	18/01/2021	75899686-8
הרצליה פרופ' צבי אקשטיין מכון אהרן למדיניות כלכלי - 84260					

משבר הקורונה מחק הישגים של 20 שנה בשוק העבודה

כולם באותה סירה? בשוק התעסוקה, החזקים נותרו על הסיפון והחלשים נזרקו למים ● הנפגעים העיקריים במשבר הם עובדים בשכר נמוך ● גם האופטימיים שבכלכלנים לא חולמים לחזור בקרוב לשיעור האבטלה של 2019 – והפסימיים חוזים 7.7% אבטלה בסוף 2021 ● פרופ' צבי אקשטיין: "יש פער בין האינטרסים של הפוליטיקאים לבין מה שטוב למשק" ● נתנאל גאחס 2

החלשים נפגעו במיוחד

השינוי בשיעור התעסוקה לעומת 2019, לפי רמת השכר*

* מקור: עיבוד של אנף הכלכלן הראשי במשרד י בקרב בני 25-64; חמישוני ההכנסה האוצר על נתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה מעבודה – נתוני 2018

25.94x31.52	2/3	2	עמוד	הארץ - the marker	18/01/2021	75899669-9
הרצליה פרופ' צבי אקשטיין מכון אהרן למדיניות כלכלי - 84260						

המשבר בשוק העבודה: "העוני והאי-שוויון השנה עלולים להיות מהגבוהים שידענו"

גם אם המשבר הבריאותי יסתיים בחודשים הקרובים, שיקום שוק העבודה ידרוש הרבה יותר משתי זריקות לכתף • הישגים של שני עשורים נמחקים – ועובדים צעירים ומוחלשים ימשיכו לשלם מחיר גבוה במיוחד • "בהינתן המדיניות שננקטת, המשבר עשוי להחזיר אותנו 10-12 שנה אחורה"

נתנאל גאמס

סדר היום הציבורי מתמקד כיום בשני נתונים – התחלואה היומית בקורונה ומספר המזוינים. נדמה שיש תחרות פרועה סניף. בין יותר מ-2 מיליון החיסונים שניתנו מצד אחד לבין שיאי התי חלואה המבהילים מנגד. בתוך נמצאים נתוני האבטלה, והמדי לזמות הקשות שפסג שוק העובד דה מאז פרוץ המשבר מאיימות להסיג את ישראל שנים לאחור.

בהנחה שמרבית אורחי ישראל יחוסנו בחודשים הקרובים והמשק יחזור בהדרגה לשגרה, אחת השאלות המרכזיות היא כיצד ייראה שוק התעסוקה ביום שאחרי המגפה. אף אחד לא חולם על חזרה לימים היפים של אבטלה בשיעור של כ-3.5%. בננק ישראל העריכו לפני כשבועיים כי בתרחיש אופטימי של התחסנות מהירה, שיעור האבטלה ירד ברבעון האחרון של 2021 יהיה 7.7% (בקרוב בני 15 ומי עלה, כפי שמודדת הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה).

בתרחיש הפסימי, שמביא בחשבון התחסנות אטית, שיעור האבטלה בסוף 2021 יהיה 11% – נמוך מעט מאשר במחצית הראשונה של דצמבר (12.7%). לפני השפעת השלש השלישי, כך, גם בתרחיש האופטימי יהיו בישראל כ-300 אלף מובטלים. והמדינה תצטרך לפעול כדי למנוע את גלישתם לאבטלה כרונית.

הימור החל"ת

לפי נתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה (הלמ"ס) למחצית הראשונה של דצמבר, 220 אלף איש היו בחל"ת, אולם הנתון הזה צפוי לטפס כשיתפרסמו נתוני ינואר. מסקר של הלמ"ס שנערך בתחילת ינואר (אחרי הטלת הסיגר הנוכחי ולפני החמרתו) עולה כי כמחצית מהארגונים שהוציאו עובדים לחל"ת לא מחזירים אותם לעבודה, מכיוון שהם לא סבורים שיש בהם צורך כעת. אם הדבר נובע מביקושים חלשים ומצריכה נמוכה, חידוש הפעילות של ענפי המשק עשוי לפתור את הבעיה. מנגד, יש אפשרות שהחברות שעברו דיאטה כפויה במשבר למדו לאהוב את הגזרה החדשה שלהן, והעובדים שהוצאו לחל"ת יישארו בחוץ. "בעוד מדינות אחרות השתמחו שוב במודל של חל"ת גמיש, ישראל הימרה על חל"ת גורף – או שהי

יריד תעסוקה למבוגרים, ב-2011. "חלק גדול מהאנשים צריכים השלמה בהכשרה" צילום: עופר וקנין (למצולמים אין קשר לכתבה)

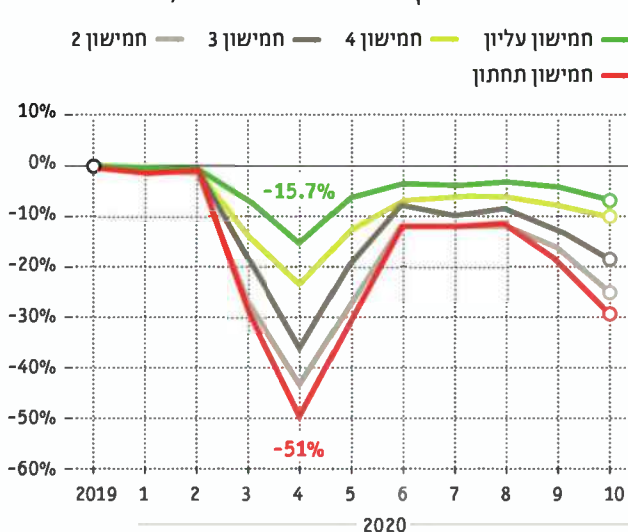
אבטלה. יש רבים שעובדים בשחור". רדר מוסיף כי השימוש הגורף בחל"ת הוא כבר מזמן לא הפתרון הנכון למשבר בשוק העבודה: "אם כבר, צריך להחיל אותו באופן דו-פרנציפלי, למשל בפריפריה או לפי חתכי גיל. אין שום היגיון שמישהו מתחת לגיל 30 שגר בין חדרה לגדרה יישב בבית ויקבל דמי אבטלה כשהוא בחל"ת. כולם יכולים למצוא עבודה. 100-150 אלף איש נמצאים בחל"ת סתם. ברגע שלא תהיה להם זכאות לדמי אבטלה כולם ימצאו עבודה, גם אם צריך להתפשר – אבל בכל מקרה זה לא יקרה עד אחרי הבחירות".

חזרה לקראת אפריל

פרופ' צבי אקשטיין, ראש מכון אהרן למדיניות כלכלית ודקאן בית ספר טימוקין לכלכלה במרכז הבינתחומי הרצליה, סבור כי הסגרים ויתר ההגבלות יסתיימו בסביבות אפריל, וכי המעסיקים יכולים להיערך לפעילות מלאה של המשק מאותה נקודת זמן. אקשטיין מעריך כי שיעור התעסוקה ברגע, בעיצומו של הסגר השלישי, הוא כ-60% מתוך כלל האוכלוסייה בגילי העבודה העיקריים (25-64), וכי כשהמשק יפתח בתום הסגר

החלשים נפגעו במיוחד

השינוי בשיעור התעסוקה לעומת הממוצע ב-2019, לפי רמת השכר*

מקור: עיבוד של אגף הכלכלה הראשי במשרד האוצר על נתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה

בר לסגר השלישי. מנתוני החברה עולה כי בעוד עם פרוץ המשבר במאוס 2020 החברות הגיבו בהקפאה של כ-70% מגיוסי העובדים למאות אלפי משרות, כרגע 10% מהחברות כלבר מקפיאות גיוסים. "הלקוחות שלנו לא עצרו תהליכים של גיוס והחלפת עובדים", טוען רדר. "יש הרבה יותר אופטימיות לעומת שני הסגרים הראשונים, למרות התחלואה הגבוהה. ארגונים התייעלו, הם כבר יודעים להתמודד עם סגרים ולעבוד מהבית, ויש הרבה פחות אייוראות מאשר בסגר הראשון. יש ביקוש

צבי אקשטיין צילום: אייל טואג

עובד נמצא בתעסוקה מלאה, או שהוא יושב בבית ומקבל דמי אבטלה, או אומר פרופ' יותם מרגלית, עמית בכיר בתוכנית לרפורמות ביחסי עבודה במכון הישראלי לדימוקרטיה וחבר סגל באוניברסיטת תל אביב. "בחודשים הקרובים נוכל להתחיל להעריך את המחיר של הימור הזה".

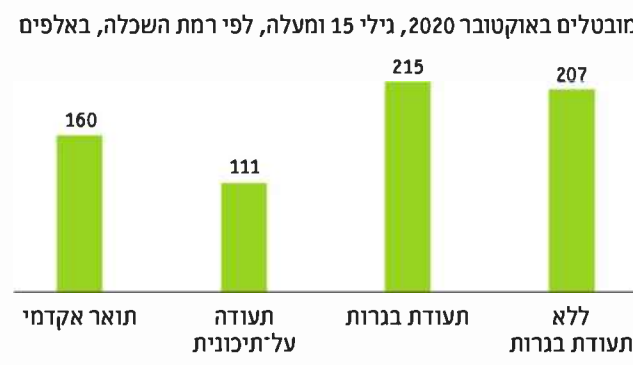
מרגלית אומר כי אף שהמצב שונה מבסגר הראשון, שבו היו סיימני שאלה רבים בנוגע למשך הזמן שבו המשק יושבת, המעסיקים עדיין מנסים להבין לאן נושבת הרוח. "התחלואה גבוהה כרגע, ויש חשש מההשלכות של הווריאנטים של הנגיף על החזרה לפעילות במשק", הוא מסביר. "מכיוון ששיטת החל"ת מצריכה בחירה בין העסקה מלאה לאבטלה מלאה, מעסיקים רבים מעדיפים בינתיים לא לטעות שוב ולהחזיר את העובדים מוקדם מדי, ואז שוב להוציא אותם לחל"ת".

לדברי אמנון רדר, יו"ר קבוצת מנפאוור ישראל העוסקת בהשמה וכוח אדם, הלקוחות של החברה דווקא מסתכלים קדימה, הרבה מע

ראש מכון אהרן, פרופ' צבי אקשטיין: "היעד צריך להיות העלאת שיעור התעסוקה – ולא מתן הטבות לקבוצות שונות בהתאם לפתק שהן שמות בקלפי"

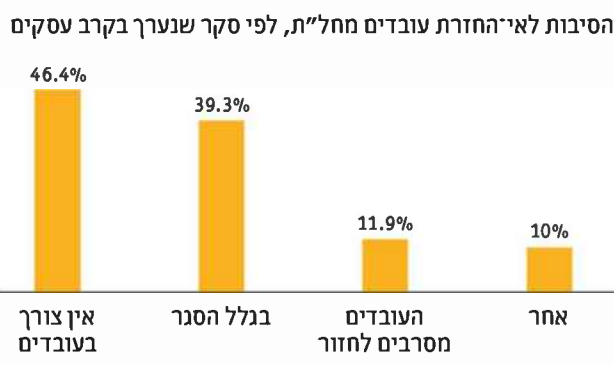
26.03x18.36	3/3	עמוד 3	הארץ - the marker	18/01/2021	75899668-8
הרצליה פרופ' צבי אקשטייןמכון אהרן למדיניות כלכלי - 84260					

מאות אלפי חובטלים

מקור: עיבודי אנף הכלכלן הראשי לנתוני סכ"א של הלמ"ט

כמעט מחצית מהעובדים אינם נדרשים כרגע

מקור: סקר של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה שנערך ב-3-5 בינואר 2021

לא היתה אחידה. לפי משרד האוצר, שיעור התעסוקה של חמישון הכי נסות העליון (לפי נתוני 2018) בטי ווח הגיל 25-64 ירד באפריל 2020 ב-16% לעומת הממוצע ב-2019, בעוד שיעור התעסוקה של החמי" שון התחתון נחתך ב-51%. ביוני, הפער בין החמישון הע" ליון והתחתון התחיל להצטמצם שוב, אך הסגר השני הוביל לכך שבסוף אוקטובר שוב נפתח פער, אם כי מתון יותר. שיעור התעסוקה של החמישון התחתון ירד ב-29%, לעומת 6% בחמישון העליון. הפגי" עה הקשה יותר בתעסוקה של בעלי הכנסה נמוכה מוסברת בעיקר בפ" גיעה הגבוהה יחסית בתעסוקה של בעלי השכלה שאינה אקדמית ושל בעלי משרות חלקיות.

להיגמל מהחל"ת הבעיות שיקשו על שוק העבודה להתאושש גם בתום המשבר הבריאותי

- השימוש הגורף בחל"ת ניתק את הקשר בין המעסיקים למועסקים
- חלק ממי שהוצאו לחל"ת מעדיפים לקבל דמי אבטלה עד יוני 2021, ואף לעבוד "בשחור", מאשר לחפש עבודה קבועה
- המשבר אילץ ארגונים להתייעל – וייתכן שהם יבחרו לפטר חלק מהעובדים בתום תקופת החל"ת
- גם כשהמשק ייפתח, ענפים שנפגעו קשות במשבר יתקשו להתאושש ולהעסיק את העובדים בענף
- הניסיון מלמד כי משברים כלכליים פוגעים בתעסוקה של האוכלוסיות הצעירות וברמת השכר שלהן לטווח ארוך
- ההשתלבות של קבוצות מוחלשות בשוק העבודה התמתנה לפני המשבר – והדבר צפוי להחריף כעת

ד"ר מריאן תחאוכו ממכון אהרן: "לא רק שהאוכלוסייה החלשה ביותר ספגה את הפגיעה הקשה ביותר – היכולת שלה לחזור לתעסוקה הרבה יותר מוגבלת"

מריאן תחאוכו צילום: אורן שלו

בהיקפים נמוכים יחסית עוד לפני המשבר, אבל עכשיו היא עלולה להחמיר בהרבה".

"הנסיגה התחילה אף לפני המשבר"

ד"ר טלי לרום, חוקרת בכירה במכון אהרן, אומרת כי המשבר מאיים למחוק שורה של הישגים בתהליך העלייה בשיעור ההש" תתפות בכוח העבודה בישראל, שהתחיל בראשית שנות ה-2000, ושעיקרו כניסה של הקבוצות הח" לשות יותר לשוק העבודה. "ב-17 השנים האחרונות ראינו עלייה בת" עסוקה, עלייה בשכר, ירידה בעוני ובאי-שוויון וכניסה של קבוצות פחות משכילות ופחות מיומנות לשוק העבודה", אומרת לרום. "ההישגים האלה לא קרו סתם, אלא נבעו ממדיניות ממשלתית שכיוונה

בהכנסה המשפחתית. "המשמעות היא גם פגיעה באופק הפנסיוני, משום שהחיסכון מעבודה בשנים האלה הוא קריטי להיקף הפנסיה. מעבר לזה, זו גם בפגיעה בתוצר הכולל – מדוי בר הרי באנשים עם יכולת יצר" נית גבוהה, ורבים מהם עלולים למצוא את עצמם יושבים בבית לאורך זמן. ראינו את הבעיה הזו

בני 55 ומעלה: "גם במצב של שוק עבודה תקין, הם התאפיינו בשי" עורי תעסוקה נמוכים באופן ניכר. מעסיקים יעדיפו להחזיר עובדים צעירים יותר והחשש הוא שחלק מהמבוגרים יתיאשו מהחיפוש ויגשרו משוק העבודה. אלה יהיו חרשות רעות בהרבה מובנים, וקו" דם כל למשפחות של אותם עו" בדים מבוגרים, מכיוון שזה יפגע

ומן את מחיר המשבר הזה. הם הפסידו שנה לפחות של צבירת ניסיון, ההזדמנויות שיעמדו מר" לם בשוק העבודה יהיו פחותות, ורמת ההכנסה הראשונית שבה יתחילו לעבוד תהיה נמוכה יותר. לצירוף הזה יש השלכה הרבה מע" בר לשנה-שנתיים הראשונות של היציאה מהמשבר". מרגלית חושש גם ממצבם של

אקשטיין אומר כי בעיית התע" סוקה הנמוכה רווחת בקבוצות שבהן רמת השכר נמוכה – ובהן צעירים, אך גם מבוגרים. "אם לא יהיו תמ" ריצים לחזרה לעבודה כשיעורי התעסוקה יתחילו לעלות, הקושי העיקרי יהיה להחזיר אנשים לעבר" דה", הוא טוען. "גם כשהמשק ייפ" תת, ענפים שלמים לא יחזרו כל כך מחד – כמו הבידור, התיירות והמ" סעדנות. ייקח זמן עד שעסקים שהי" תמוטטו יחזרו לתפקד. ללא מדיניות ממשלתית תומכת תעסוקה והתא" מה של שוק העבודה לעולם החדש, נהיה במצב רע, עם שיעורי אבטלה גבוהים לאורך זמן". מרגלית אומר כי הניסיון ממשברי העבר מלמד כי כשצע" רים נכנסים לשוק העבודה בזמן משבר, הזמן הנדרש להם להר" ביק את רמת השכר שהיו מגיעים אליה אילולא המשבר, הוא ארוך מאוד – שנים ולפעמים יותר מעשור: "הקבוצות שנכנסות עכ" שיו לשוק העבודה ישלמו לאורך

להגדלת התעסוקה וכושר ההשתכ" רות של האוכלוסיות החלשות, בין היתר באמצעות רפורמה בקצבאות, במערכות המס, מס הכנסה שלילי והעלאת שכר המינימום". אקשטיין מוסיף כי מצבו הטוב של המשק הישראלי בעשור האחרון היה מבוסס על גידול בתעסוקה, ובפרט בקרב הקבוצות החלשות. "הרבר הזה נעצר כבר ב-2019, במידה רבה", טוען אקשטיין. "שי" עור התעסוקה בקרב גברים ערבים ירד, ובקרב הגברים החרדים הוא לא עלה. המשבר הזה, בהינתן המדוי" ניות שנגקטת עכשיו, עשוי להחזיר אותנו 10-12 שנה אחורה, והמשק יצמח פחות".

ד"ר מריאן תחאוכו, חוקרת בכירה במכון אהרן, חוששת כי האוכלוסיות המוחלשות יתק" שו במיוחד להתאושש מהמשבר. "דאינו אינדיקציות לכך שלא רק שהאוכלוסייה החלשה ביותר היא זו שספגה את הפגיעה הקשה ביותר, אלא שגם היכולת שלה לח" זור לתעסוקה הרבה יותר מוגבלת", היא אומרת. "אחרי הסגר הראשון ראינו שגם כששוק העבודה הת" חיל להתאושש ושיעור התעסוקה עלה, באוכלוסייה הערבית שיעורי האבטלה המשיכו להעמיק. אצל האקדמאים המצב היה טוב, אבל הם מיעוט, ובתמונה הרחבה יותר המצב מחמיר. החלשים שם לא באמת הצ" ליהו לחזור לשוק העבודה".

"רוב הסיכויים שב-2021 נגיע לשיעורי עוני ואי-שוויון מהגבוהים שיערה ישראל", מסכם אקשטיין. "נחזור למצב שהיה בישראל בת" חילת שנות ה-2000, ואולי אף גרוע יותר. תהיה פגיעה קשה בשוק הע" בודה, במיוחד כשאין תקציב וללא תוכניות ממשלתיות ואסטרטגיה כלכלית כוללת. זה לא נראה טוב".